

Sygn. akt IV CSK 9/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 18 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSA Michał Kłós

Protokolant Izabela Czapowska

w sprawie z powództwa Narodowego Funduszu Zdrowia przeciwko A. P. SA w W.
(poprzednio O. SA w W.)

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 18 marca 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 czerwca 2007 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z
rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód - Narodowy Fundusz Zdrowia domagał się zasądzenia od O. S.A. (obecnie A. P. S.A.) w W. kwoty 8.924.956,85 z ustawowymi odsetkami. Żądanie opierał na umowie z dnia 4 marca 2003 r., zawartej z pozwaną przez jego poprzednika prawnego [...] Regionalną Kasę Chorych, której przedmiotem było przeniesienie na Kasę wierzytelności pozwanej wobec P. S.A., celem późniejszej kompensaty wzajemnych zobowiązań. Twierdził, że na skutek złożenia przez pozwaną nieprawdziwego oświadczenia o wymagalności zbywanych wierzytelności nie mógł zrealizować celu dla którego zawarta została przedmiotowa umowa. W następstwie zawinionego działania pozwanej poniósł szkodę w wysokości kwoty zapłaconej z tytułu nabycia wierzytelności.

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2006 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił powództwo, przyjmując za jego podstawę następujące ustalenia faktyczne.

Pomorska Regionalna Kasa Chorych, której powód jest następcą prawnym, zawarła w dniu 4 marca 2003 r. z pozwaną umowę, na podstawie której Kasa Chorych nabyła wierzytelność przysługującą pozwanej wobec P. S.A. na kwotę 10.499.949,23 zł za cenę 85% zbywanej wierzytelności. W umowie (§ 1) cedent oświadczył, że wierzytelność jest wymagalna, ponieważ na podstawie art. 458 k.c. wezwał dłużnika do zapłaty. Strony uzgodniły (§ 8 umowy), że w przypadku zakwestionowania przez dłużnika bezsporności, wymagalności lub wysokości długu cesjonariusz zwróci cedentowi przedmiot cesji w całości lub części zakwestionowanej przez dłużnika wierzytelności. Pismem datowanym 4 marca 2003 r., przesłanym faksem P. S.A., pozwana wezwała tę Spółkę do zapłaty kwoty 10.956,433,53 zł, a nadto pismo to wysłała do P. S.A. w dniu 6 marca 2003 r. Z kolei pismem z dnia 7 marca 2003 r. Kasa Chorych poinformowała P. S.A., że na podstawie umowy z 4 marca 2003 r. stała się jej wierzycielem do kwoty 10.499.949,23 zł i w związku z tym zgłasza zarzut potrącenia tej wierzytelności z wierzytelnościami przysługującymi P. S.A. wobec Kasy. W dniu 25 marca 2003 r. P. S.A. wezwała powoda do zapłaty należności przysługujących jej w stosunku do Kasy. Powód odmówił zapłaty powołując się na złożone wcześniej oświadczenie o kompensacie wierzytelności. Wyrokiem z dnia 17 października 2004 r. Sąd Okręgowy w G. zasądził od powoda na rzecz P. S.A. kwotę 4.523.331,25 zł z

ustawowymi odsetkami od dnia 10 lutego 2003 r. oraz odsetki ustawowe od kwoty 28.948, 34 zł od 3 do 10 lutego 2003 r. Apelacja powoda od tego wyroku została oddalona. Nadto Sąd Apelacyjny w G. w sprawie [...] zasądził od powoda na rzecz P. S.A. kwotę 5.538.103,11 zł z ustawowymi odsetkami. W sprawach tych ustalono, że wprowadzie w dniu 7 marca 2003 r. powód złożył P. S.A. oświadczenie o potrąceniu wierzytelności, jednak nie było ono skuteczne między innymi dlatego, że wezwanie do zapłaty wystosowane przez pozwaną na podstawie art. 458 k.c. było nieskuteczne. Powód uiścił na rzecz tej Spółki kwoty zasądzone prawomocnymi wyrokami w w/w sprawach.

Sąd Okręgowy ocenił żądanie powoda jako nieuzasadnione. Wskazał, że powód dochodził odszkodowania na podstawie art. 471 k.c., zarzucając nienależyte wykonanie zobowiązania przez pozwaną na skutek złożenia nieprawdziwego oświadczenia o wymagalności wierzytelności objętych umową cesji. Jednak bez względu na skuteczność wezwania do zapłaty wystosowanego faksem w dniu 4 marca 2003 r., część wierzytelności objętych umową przelewu była wymagalna, zgodnie z datami płatności widniejącymi na fakturach. Okoliczności tej, podniesionej w odpowiedzi na pozew, powód nie zaprzeczył, zatem Sąd Okręgowy uznał ją za przyznaną zgodnie z art. 230 k.p.c. Gdyby więc nawet hipotetycznie założyć, że wyłączną przyczyną przegrania procesów przez powoda był brak wymagalności wierzytelności zgłoszonych do potrącenia, to argument ten nie mógłby dotyczyć wszystkich wierzytelności, a powód nie wykazał jaka część z nich była wymagalna zgodnie z terminami zapłaty na fakturach, a jaka stawała się wymagalna na skutek wezwania, a w związku z tym jaka jest wysokość poniesionej szkody. Za decydujące dla oddalenia powództwa uznał jednak Sąd Okręgowy istnienie po stronie powoda uprawnienia z § 8 umowy cesji. Ponieważ powód mógł skorzystać z tego uprawnienia i doprowadzić do stanu istniejącego przed umową cesji, nie było - w ocenie Sądu - podstaw do przyjęcia, że przez zawinione działanie pozwanej poniósł szkodę.

Zaskarżonym obecnie wyrokiem Sąd Apelacyjny, na skutek apelacji powoda, zmienił wyrok Sądu Okręgowego i uwzględnił powództwo.

Za decydujące dla oceny zasadności żądania powoda uznał Sąd Apelacyjny zagadnienie skuteczności, skierowanego przez pozwaną do spółki P. S.A., żądania

spełnienia świadczenia w trybie art. 458 k.c. W kwestii tej powołał się na uzasadnienie wyroków Sądu Apelacyjnego (we wcześniej wymienionych sprawach o zapłatę), w których przyjęto że wezwanie to było nieskuteczne i stwierdził, że „ustalenie” to podziela. Wskazał, że w sprawie brak jest dowodu, iż pismo pozwanej z dnia 4 marca 2003 r. zostało w tym samym dniu doręczone osobom uprawnionym do reprezentowania Spółki P., a tylko taki dowód skutkowałby uznaniem, że pismo to wywarło w tym dniu skutek założony przez strony umowy przelewu wierzytelności. Nie zostało też wykazane przez pozwaną, że doręczenie nastąpiło przed podpisaniem umowy, a po przejściu wierzytelności pozwana nie była już uprawniona do dokonania takiego wezwania. Pozwana zapewniając powoda (Kasę) o dokonaniu wezwania w umowie zapewniła ją więc o okoliczności, która faktycznie nie nastąpiła. W związku z tym uznał, że powódka wykazała istnienie winy pozwanej w nienależyтым wykonaniu umowy. Sąd Apelacyjny zgodził się ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, że część z przelanej wierzytelności była wymagalna już przed 4 marca 2003 r., przyjął jednak, zgodnie ze stanowiskiem powoda, że jego poprzednik prawny traktował wierzytelność całościowo, przyjmując zapewnienie cedenta, że cała wierzytelność jest wymagalna. Wskazał, że w świetle art. 65 k.c. dopuszczalne jest przyjęcie, że takie właśnie rozumienie treści umowy, było zgodnym zamiarem stron, za czym przemawia treść § 1 pkt 1 i 2 umowy. Pozwana jako cedent oświadczyła bowiem, że wezwała Spółkę P. do zapłaty całej zbywanej kwoty wierzytelności posiadanej w stosunku do tej Spółki bez rozbicia na jej część już wymagalną i wymagalną dopiero po skutecznym wezwaniu w trybie art. 458 k.c. W ocenie Sądu Apelacyjnego powoduje to, iż powód był uprawniony, by domagać się od pozwanej całej kwoty, którą zapłacił jego poprzednik w związku z zawarciem umowy cesji wierzytelności. W konsekwencji przyjął, że powód poniósł szkodę polegającą na zapłacie kwoty odpowiadającej 85% nabytej wierzytelności, bez możliwości potrącenia tej wierzytelności z wierzytelnością posiadaną wobec P. S.A., która jest ściśle związana z nienależyтым wykonaniem przedmiotowej umowy przez pozwaną. Między działaniem pozwanej, a szkodą powoda istnieje adekwatny związek przyczynowy, albowiem gdyby pozwana prawidłowo wezwała swojego dłużnika do zapłaty, to niemożna by jej zarzucić nienależytego wykonania przyjętego zobowiązania.

Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenie Sądu Apelacyjnego w sprawie [...], że w dniu 6 marca 2003 r. P. S.A. przelała wierzytelność wobec powoda na P. HM sp. z o.o., zawiadamiając poprzednika prawnego powoda o przelewie faksem przesłanym w godzinach rannych dnia 7 marca 2003 r. Powód natomiast przesłał do P. S.A. oświadczenie o potrąceniu wierzytelności nabytych od pozwanego z wierzytelnościami P. S.A. wobec powoda w dniu 7 marca 2003 r. w godzinach popołudniowych. W dniu 18 marca 2003 r. nastąpił zwrotny przelew wierzytelności między P. S.A. a P. HM sp. z o.o. Było to po otwarciu postępowania układowego P. SA. Rozważając na tle tych faktów kwestię ewentualnego przyczynienia się powoda do powstania szkody uznał, że mimo, złożenia przez powoda oświadczenia o potrąceniu już po zawiadomieniu go o dokonanych przez Spółkę P. S.A. przelewie wierzytelności służącej jej wobec powoda, okoliczność ta nie miała znaczenia dla powstania szkody, ponieważ gdyby nawet powód złożył oświadczenie o potrąceniu wobec P. HM sp. z o.o., to potrącenie nie mogło nastąpić, albowiem wierzytelność powoda przedstawiona do potrącenia stała się wymagalna później, niż wierzytelność przelana na P. HM sp. z o.o. W sprawie nie może mieć zastosowania art. 513 § 2 zd. 1 k.c. Zdaniem Sądu Apelacyjnego nie uzasadniało także oddalenia powództwa nieskorzystanie przez powoda z uprawnienia wynikającego z § 8 umowy przelewu. Fakt, iż pozwana nie przystąpiła do żadnej z toczących się spraw w charakterze interwenienta ubocznego, czyni bowiem wątpliwym jej twierdzenie, że powód winien był zwrócić się do niej z żądaniem częściowego zwrotnego przelania wierzytelności, tym bardziej, że ze stanowiska pozwanej nie wynika, czy żądanie by uwzględniła. Nie było też przeszkód, by pozwana zaproponowała powodowi ugodowe załatwienie niniejszego sporu.

W skardze kasacyjnej, zaskarżającej wyrok Sądu Apelacyjnego w części uwzględniającej powództwo i zasądzającej koszty postępowania (pkt II a, II c i IV) wniesionej przez następcę prawnego O. S.A. – A. P. S.A. skarżąca Spółka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wyniki sprawy tj. art. 382 k.p.c. w zw. z art. 235 i 391 k.p.c. polegające na nie dokonaniu przez Sąd Apelacyjny własnych ustaleń w przedmiocie skutków wezwania do zapłaty wystosowanego przez pozwanego na podstawie art. 458 k.c. do P. S.A. w

dniu 4 marca 2003 r. oraz w przedmiocie skuteczności oświadczenia o potrąceniu złożonego w dniu 7 marca 2003 r., przez powoda spółce P. i przyjęciu w tym zakresie za podstawę rozstrzygnięcia ustaleń dokonanych w postępowaniach w sprawach [...] i [...] SA w G. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego podniosła zarzut naruszenia art. 458 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, przez przyjęcie, że w sytuacji, o której mowa w tym przepisie tj. w razie niewypłacalności dłużnika, względnie w przypadku znacznego zmniejszenia zabezpieczenia wierzytelności wskutek okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność, roszczenie wierzyciela nie staje się wymagalne z mocy prawa z chwilą zaistnienia tych przesłanek, lecz dopiero po wezwaniu dłużnika do spełnienia świadczenia, a zatem, aby wierzytelność pozwanego będąca przedmiotem przelewu na podstawie umowy z dnia 4 marca 2003 r. stała się wymagalna i mogła być przedstawiona do potrącenia pozwana zobowiązana była wezwać P. S.A. do spełnienia świadczenia. Nadto zarzucała naruszenie art. 471 k.c. w zw. z art. 458 i 498 oraz art. 499 k.c., art. 498 i 499 k.c. w zw. z art. 458 k.c., art. 60 k.c. i art. 61 k.c. w zw. z art. 6 k.c., art. 65 § 2 k.c., art. 361 k.c. w zw. z art. 471 k.c. i art. 498 oraz 499 k.c., art. 362 w zw. z art. 513 § 2 k.c.

We wnioskach skargi Spółka domagała się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego lub jego uchylenia i orzeczenia co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu oraz orzeczenie o zwrocie spełnionego przez pozwanego świadczenia zasądzonego na rzecz powoda zaskarżonym wyrokiem przez zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kwoty 7.473.896, 46 zł z ustawowymi odsetkami.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie jest usprawiedliwiona przytoczona w skardze kasacyjnej podstawa naruszenia przepisów postępowania. Ocena skuteczności oświadczenia powoda o potrąceniu, tak jak i stanowiąca jej podstawę ocena skuteczności wezwania do zapłaty wystosowanego przez pozwaną na podstawie art. 458 k.c. do spółki PHARMAG stanowią element oceny prawnej, a nie element ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, jak błędnie określił je Sąd Apelacyjny stwierdzając, że

podziela ustalenia dokonane w tym zakresie przez Sąd Apelacyjny w powoływanych uprzednio wyrokach. Ocena ta nie może być więc kwestionowana w oparciu o odnoszące się do ustaleń faktycznych zarzuty procesowe

Zasadne są natomiast zarzuty podnoszone w ramach pierwszej ustawowej podstawy zaskarżenia, pośród których zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia ma zarzut naruszenia art. 458 k.c. W związku z jego błędną wykładnią doszło bowiem także do naruszenia przez Sąd Apelacyjny kolejnych objętych tą podstawą przepisów art. 471 k.c., 498 i 499 k.c., 361, 362 i 513 § 2.

Przepis art. 458 k.c., wprowadzając wyjątek od zasad określających termin wymagalności, chroni wierzyciela w sytuacji gdy spełnienie świadczenia przez dłużnika jest zagrożone. Zgodnie z jego treścią, jeżeli dłużnik stał się niewypłacalny, albo jeśli wskutek okoliczności, za które ponosi odpowiedzialność, zabezpieczenie wierzytelności uległo zmniejszeniu, wierzyciel może żądać spełnienia świadczenia bez względu na zastrzeżony termin. Natychmiastowa wykonalność wierzytelności w warunkach określonych w art. 458 k.c. następuje z mocy prawa z chwilą zaistnienia stanu w nim opisanego, bez potrzeby dokonywania jakichkolwiek czynności przez wierzyciela, w szczególności bez potrzeby wzywania dłużnika do spełnienia świadczenia. Z tą też chwilą staje się możliwe potrącenie. Ocena, że dłużnik jest niewypłacalny należy do wierzyciela, który składa oświadczenie o potrąceniu. W razie sporu o jego skuteczność wierzyciela obciąża ciężar dowodu, że zachodziły określone ustawą przesłanki potrącenia, w tym wymagalność jego wierzytelności będąca następstwem okoliczności, które określa art. 458 k.c.

Okoliczności te nie były przedmiotem ustaleń jak i rozważań Sądu Apelacyjnego, który poprzestał w tym względzie na odnotowaniu w motywach zaskarżonego wyroku faktu otwarcia wobec P. S.A. postępowania układowego (według twierdzeń skarżącej na skutek jej podania z dnia 27 lutego 2003 r.). Sąd Apelacyjny skoncentrował się bowiem na zagadnieniu skuteczności wezwania do zapłaty skierowanego przez pozwanego do P. S. A., wiążąc z nim wymagalność wierzytelności zgłoszonej do potrącenia przez powoda. Będący następstwem tego brak ustaleń faktycznych, które pozwoliłyby ocenić istnienie przesłanek do zastosowania art. 458 k.c., nie pozwala zarazem zaakceptować wyrażonej w

zaskarżonym wyroku oceny odnośnie do zastosowania w sprawie przepisów art. 471, 498, 499, 361 i 362, 513 § 2 k.c., opartej na założeniu braku wymagalności przedstawionej do potrącenia przez powoda wierzytelności, z uwagi na bezskuteczność wystosowanego przez pozwanego wezwania do zapłaty.

Rację ma również skarżący, gdy zarzucając naruszenie art. 61 w zw. z art. 6 k.c. i podnosi, iż art. 61 k.c. nie wymaga – jak przyjął to Sąd Apelacyjny - aby adresat oświadczenia woli rzeczywiście zapoznał się z jego treścią. Oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Jednak sam wydruk kontrolny potwierdzający wysłanie faksu z potwierdzeniem odebrania go przez adresata, nie jest dowodem pewnym, lecz tylko dowodem prima facie, że odbiorca mógł zapoznać się z zawartym w jego treści oświadczeniem woli. Dowód pewny stanowi natomiast potwierdzona przez odbiorcę kopia faksu.

Jako pozbawiony doniosłości prawnej, w przedstawionym stanie rzeczy, ocenić należy zarzut naruszenia art. 65 k.c.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w zakresie, który objęty był zaskarżeniem (pkt II a, II c i IV) i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

eb